

Ortaöğretim Kurumlarındaki Eğitsel Kol Etkinliklerinin Değerlendirilmesi

Evaluation of Extra Curricular Activities in Secondary Schools

Ercan Kiraz, Bünyamin Yurdakul ve Mehtap Kiraz
Balıkesir Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi

Öz

Okulların en önemli işlevlerinden biri de sosyal açıdan iyi gelişmiş, kendine güveni olan, deneyimlerini ve bilgisini paylaşabilen ve iyi iletişim becerilerine sahip bireyler yetiştirmektir. Öğrencilerin bu becerileri kazanabilmeleri için hemen hemen dünyanın her yerinde öğretim programları eğitsel kol faaliyetleri ile desteklenmiştir. Türkiye’de okullarda yer alan eğitsel kol saatleri amaçlarına ulaşmakta mıdır? Bu araştırma, eğitsel kol faaliyetlerinin liselerdeki durumunu ortaya koymak ve bazı temel sorunlara dikkat çekmek için yapılmıştır. Balıkesir İli’nin ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören 458 lise 3. sınıf öğrencisi ve eğitsel kollara rehberlik eden 208 öğretmen, örneklem grubunu oluşturmaktadır. Araştırma bulguları, sosyal faaliyetlerin yürütülmesinde birtakım sorunlar olduğunu ortaya çıkarmıştır. Sorunların üstesinden gelinebilmesi için bazı önerilere sonuç kısmında yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eğitsel kol etkinlikleri, sosyal gelişim

Abstract

One of the most important functions of schools is to shape individuals to be socially well developed, self-confident, capable of sharing experiences and knowledge, and to have good communication skills. In order for students to acquire these capabilities, curricula are supported by extra curricular activities in most countries of the world. Do extra curricular activities reach their intended outcomes in Turkey? The present study aims to reveal the current situation and to call attention to basic problems in high schools with respect to extra curricular activities. The sample of the study comprises of 458 senior high school students and 208 high school teachers who supervise extra curricular activities in Balıkesir Province. The findings indicate that there are some problems in the development of extra curricular activities. Finally, some suggestions are made as to how to overcome these problems.

Key Words: Extra curricular activities, social development

Giriş

Okullar, eğitim yoluyla bireyin içinde yaşadığı topluma ve kendisine yararlı olarak yetişmesini sağlamak için çalışırken, bu eğitim süreçlerini örgün bir yolla, diğer bir anlatımla, planlı ve düzenli olarak yürütmek zorundadır. Birey yalnızca okul ve sınıf içinde değil, okul dışında da çeşitli tecrübeler kazanmaktadır. Bu tecrübeler eğitsel oldukları takdirde, çocukların gelişimi için yararlı olmaktadır.

Program kavramını yalnızca öğretim açısından görmek, okulların fonksiyonunu sadece bilgi alışverişine indirgemektedir (Varış, 1982). Programlarla öğrenciler için seçilen içeriği genişletmek, desteklemek ve onlara hayat tecrübelerini kazandırmak gerekmektedir. Bu nedenle, okullarda öğretim programını diğer etkinlik programları ile bütünleştiren uygulamalara gidilmesi gerekmektedir. Eğitsel kol çalışmalarını, programdan ayrı, öğrencilerin sadece boş zamanlarını değerlendirebilecekleri etkinlikler olarak görmek yanlıştır.

Türk Eğitim Sistemi’nin genel amaçları arasında yer alan “yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler yetiştirme, boş zamanlarını kendisine ve topluma yararlı olacak

Yrd. Doç. Dr. Ercan Kiraz, Balıkesir Üniversitesi, Necatibey Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü. Arş. Gör. Bünyamin Yurdakul Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü. Mehtap Kiraz, Eğitim Uzmanı.

biçimde; okuma, güzel sanatlar, oyun, spor, gezi, eğlence ve başka yollarla değerlendirme" gibi amaçlar ve bunların gerçekleştirilmesi çabaları, okulların bu konuda sorumluluk almasıyla ve aktif katılımıyla gerçekleşir (Tezcan, 1982).

Oydak'a (1986) göre eğitsel kol etkinliklerinden, çocukların sosyalleşmeleri ve istenilen yönde yeni davranış ve beceriler kazanmaları için yaşantıya dönüştürülmüş eğitim etkinlikleri olarak yararlanma, okulun en önemli işlevlerinden biridir. Eğitsel kol çalışmalarının planlanarak yürütülmesinde ise öğrencilerin özellikleri, ilgi, yetenek ve ihtiyaçları ile çevrenin ve okulun imkânları göz önünde bulundurulmalıdır.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından hazırlanan ve 2140 Sayılı Tebliğler Dergisi'nde (MEB, 1983: 2140) yayınlanan İlk ve Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği'nde çeşitli eğitsel kolların kurulması ve bunların öğretmenler tarafından yönetilmesi zorunlu kılınmıştır. Eğitsel kol çalışmaları temelde bir grup etkinliğidir. Grup içinde sorumluluk almak, bireylerin kendilerine olan güvenlerini arttırmakta ve grup üyelerinin birbirlerine karşı saygı ve güven duymayı öğrenmelerine yardımcı olmaktadır. Bu tür çalışmalara katılan öğrenciler hem akademik olarak daha başarılı olmakta hem de akranları arasında kendilerine bir yer edinmektedir (Yıldız, 1986).

Diğer yandan, eğitsel kollarla görev alan öğrenci, grup içinde başkalarını dikkatli dinleyebilme, görüş ve düşüncelerini başkalarına anlatabilme, çoğunluğun kurallarına uyabilme, farklı görüş, anlayış ve çalışmalara hoşgörüsüyle bakabilme, içinde bulunduğu gruba karşı sorumluluk duyabilme, grubun liderliğini kazanabilme çabalarına girmektedir. Birey bu davranışları kazanmakla, demokratik yaşamın ana kurallarını öğrenmekte, sürekli, uyumlu arkadaşlıkların ve arkadaş gruplarının oluşmasına da yardımcı olmaktadır (Demirtaş, 1988). Yukarıda belirtilen yararları nedeniyle eğitsel kol çalışmalarının, özellikle ergenlik döneminde bulunan bireylerin eğitimlerinde ve topluma sağlıklı olarak uyumlarında daha çok önem kazandığı, hatta ders dışı etkinliklerin, çocuğun ruh sağlığını düzeltici etkileri olduğu araştırmacılar tarafından vurgulanmıştır (Ayers & William, 1989; Binbaşoğlu, 1986). Amerika Birleşik Devletleri'nde Güneybatı Bölgesel Laboratuvarı'nda ders sonrası eğitsel kol çalışmaları üzerine Los Angeles,

California'da bir yıl süren bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırmada, o bölgede yaşayan öğrencilerin, önceden edindiği ve toplum tarafından kabul edilmeyen olumsuz davranışlardan eğitsel çalışmalar sayesinde ne derece uzaklaştıkları incelenmiştir. 114 kişinin örneklem alındığı bu araştırmada, grubun %85'lik bir kısmının katıldıkları program yardımıyla gang (çete) gruplarına katılmaktan uzaklaştıkları, %98'inin yeni arkadaşlar edinmek suretiyle sosyal iletişimlerini geliştirdikleri, %41'inin sokaklarda dolaşp, kafelerde vakit geçirmek yerine, kendilerine ve topluma yararlı olacak faaliyetlere yöneldikleri saptanmıştır. Öğretmenlerle yapılan görüşmelerde de öğrencilerin sınıf içi ve sınıf dışında problem çözme becerilerinin geliştiği, sosyal olaylara bakış şekillerinin olumlu yönde değiştiği ve ödev yapma alışkanlıklarının düzenli bir hale geldiği belirlenmiştir (Treshen, 1996).

Genel olarak incelendiğinde, araştırmalarda ortaya çıkan, öğrencilerin eğitsel çalışmalarla sadece sosyal yönde değil, birçok alanda başarıya ulaştıklarıdır (Murphy, 1996; Walker, 1995; Miller et al., 1996). Bu çalışmalar ders dışı eğitsel kol faaliyetlerinin koordineli bir şekilde uygulanması sonucunda öğrenci başarısında ve öğrencinin topluma kazandırılmasında gözle görülür bir ilerleme kaydedildiğini göstermektedir.

Eğitsel kol faaliyetlerinin bir başka boyutu da öğrencilerin bedensel olarak gelişmelerinin sağlanmasıdır. Birçok okulda buna yönelik dersler olmasına rağmen yeterli olanak ve koşullar bulunmadığından, beden gelişiminde ve sporda, istenilen düzeye ulaşılması mümkün olmamaktadır. Bu yüzden eğitsel faaliyetlerle bu eksikliği giderme yoluna gidilebilir (Gökçe, 1984; Strand et al., 1997).

Bugün tartışılan ve önceden beri tartışılmalı olan önemli bir konu, özellikle Türkiye'de, liselerde okuyan öğrencilerin belki de en önemli gereksinimi, meslek seçiminde yapılacak yardım ve rehberliktir. Birçok öğrenci üniversite sınavlarına girerken mesleklerin önemli bir kısmını tanımadan ve gelecekteki iş imkânlarını bilmeden meslek seçimine gitmektedir (Doğan, 1984). Daha önemlisi seçilen mesleğin kendilerine ne kadar uygun olduğunu belirlemede güçlük çekmekte, ailelerinin ve öğretmenlerinin yönlendirmeleri sonucunda meslek seçmektedir (Sözer, 1996). O halde meslek seçiminde öğrencilere nasıl ve ne şekilde yardımcı olun-

malıdır? Ders programlarının bu denli yüklü olduğu ülkemizde bu tür hizmetlere eğitsel kol saatlerinde yapılacak faaliyetlerle ulaşılabilir mi? Bu alanda yurtdışında da araştırmalar yapılmış ve mesleki rehberliğin, gelir beklentilerinin, gelecekteki başarıların sırlarının, yaşama bakış şekillerinin, evlilik ve çocuk sahibi olmanın ve bu gibi birçok konu için öğrencilere eğitsel kol çalışmalarında yardım edilebileceği ortaya çıkmıştır (Cromer, 1997). Yine eğitsel çalışma saatlerinde öğrencileri meslek seçimi konusunda bilgilendirmek amacıyla okula davet edilecek çeşitli meslek grubuna ait kişilerin yardımı, öğrencilerin doğru karar verebilmesi açısından önemli görülmektedir (Jackson & Grant, 1995).

Ülkemizde yapılan araştırmalardan elde edilen bulgular, eğitsel faaliyetlerin öğrenci ihtiyaçlarına, ilgi ve gereksinmelerine orta düzeyde hizmet ettiği ve öğrencilerin mevcut düzenlemeden memnun oldukları, fakat, okulların çalışmaları sınırladığı için faaliyetlere kısmen katılabildikleri yönündedir (Karaköy, 1995). Bunun yanında uygulamalarda, okul türü ve fiziki şartlarının, öğretmen ve yönetici davranışlarının ve eğitici çalışmalar yönetmeliğinin önemli etkileri olduğu belirlenmiştir (Gündüz, 1997).

Eğitici çalışmalara ilişkin yönetmeliğe göre, eğitsel kol çalışmaları okul içinde ve dışında her türlü imkânlardan yararlanılarak yürütülmelidir (MEB, 1983, 2140). İlgili yönetmelikte, sınıf öğretmenine, okul müdürüne ve rehber öğretmene bu çalışmalarla ilgili görevler yüklenmiştir. Eğitsel kol çalışmalarının etkin bir şekilde uygulanması; birey, toplum ve eğitim programlarının bütünlüğü açısından önem taşımaktadır. Bu bağlamda, özellikle lise öğrencileri üzerinde önemli etkileri olan eğitsel kol çalışması etkinliklerinin nasıl olduğunun belirlenmesi, araştırmanın temel problemi olarak ele alınmıştır.

Yöntem

Bu araştırma, durum saptamaya yönelik betimsel bir araştırma niteliğindedir. Eğitimde program geliştirme çalışmalarına veri sağlamak üzere, eğitsel kol etkinliklerinin liselerdeki durumu, uygulamadaki aksaklıkları ve sorunları ortaya koymak için, eğitsel kol etkinliklerini öğrenci ve öğretmenlerin nasıl değerlendirdiklerini

saptamak, araştırmanın temel amacı olarak belirlenmiştir. Bu araştırma ile eğitsel kol etkinliklerini düzenleme ve yürütmeye görevli kişilere ve program geliştirme çalışmalarına katkı sağlanacağı beklenmektedir. Araştırmanın bulguları ile liselerdeki eğitsel kol çalışmalarının daha etkin hale getirilebileceği beklentisi, araştırmanın önemini arttırmaktadır.

Araştırmanın çalışma evrenini Balıkesir İli'nde bulunan liseler oluşturmaktadır. Liselerin sayıları ve türleri belirlenerek en yaygın sekiz okul türü tespit edilmiş, her bir okulun son sınıflarından bir şube random yöntemle belirlenerek 458 öğrenci ve eğitsel kollara rehberlik eden 208 öğretmen örneklem kapsamına alınmıştır. Eğitsel kollarla ilgili daha fazla yaşantıya sahip oldukları varsayımından hareket edilerek örneklem son sınıf öğrencilerinden oluşturulmuştur.

Verilerin toplanmasında yazılı bilgi toplama aracı olan anket kullanılmıştır. Ankette yer alan sorular; çoktan seçmeli ve "Evet", "Kısmen", "Hayır" şeklinde yanıtlanacak şekilde geliştirilmiştir. Anketin ön denemesi Ankara Kalaba Lisesi'nde, random yöntemle belirlenen 70 kişilik bir öğrenci ve 12 kişilik bir öğretmen grubu üzerinde uygulanmış, görüş ve önerilere göre gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

Literatür taraması ile toplanan veriler, araştırmanın amacı ve sınırlılıkları çerçevesinde kuramsal yapının oluşturulması, anket yoluyla 208 öğretmen ve 458 öğrenci olmak üzere toplam 666 kişiden elde edilen veriler ise, eğitsel kol etkinliklerinde var olan durumun ortaya konulması amacıyla kullanılmıştır. Öğrenci ve öğretmen görüşleri betimsel istatistik tekniklerinden frekans (f) ve yüzde (%) kullanılarak yansıtılmış, veri toplama aracındaki ortak sorulara yönelik öğretmen ve öğrenci tepkileri de X^2 (chi-square) ile analiz edilmiştir.

Bulgular ve Yorumlar

Tablo 1'de öğrencilerin görev aldıkları eğitsel kolları seçme nedenleri sunulmuştur.

Tablo 1'de görüldüğü gibi, öğrencilerin yarısından fazlası (%57,2) görev aldığı eğitsel kolu ilgi ve isteklerine uyduğu için seçtiğini belirtmiştir. Öğrencilerin önemli bir kısmı ise (%53,1) başka nedenlerden dolayı görev aldığı eğitsel kolu seçmektedir. Elde edilen bulgu öğrencilerin büyük bir kısmının istekleri dışındaki başka

kollarda görev aldıklarını ortaya koymaktadır. Öğretmenlerinin seçtiği eğitsel kollarda görev alan öğrencilerin oranı %8,7'dir. Bulgu, öğrencilerin yaklaşık onda birinin, katıldığı eğitsel kolu zorunlu olarak seçtiğinin bir göstergesi kabul edilebilir. Rahatlığından dolayı eğitsel kol seçen öğrencilerin oranı %12,4'tür. Bu durum öğrencilerin bazılarının zaman geçirmek ve herhangi bir uğraş içerisinde bulunmamak için eğitsel kollarda görev aldıkları şeklinde düşünülebilir. Bununla birlikte elde edilen bulgu, üniversite sınavlarının yoğunluğu içerisindeki öğrencilerin bu sınava daha iyi hazırlanmak üzere eğitsel kol etkinliklerine ayrılan zamanı kullanmayı düşündükleri şeklinde ele alınabilir.

Tablo 1
Öğrencilerin Görev Aldığı Eğitsel Kolu Seçme Nedenleri

*	f	%
İlgi ve isteklerime uyduğu için	262	57,2
Daha önceki sınıflarda aynı kolu seçtiğim için	39	8,6
Arkadaşım aynı kolu seçtiği için	55	12,0
Ailem istediği için	3	0,7
Diğer kollar dolduğu için	49	10,7
Rahat olduğu için	57	12,4
Seçme şansım olmadı, öğretmen kollara ayırdığı için	40	8,7

* Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Tablo 2'de öğretmenlerin görev aldıkları eğitsel kolları seçme nedenleri sunulmuştur.

Tablo 2'de görüldüğü gibi, öğretmenlerin yarısından fazlası (%53,4) rehberlik ettiği eğitsel kolu, okul idaresi tarafından görevlendirildiği için seçtiğini belirtmiştir. Elde edilen bulgu, öğretmenlerin de öğrencilerin büyük bir çoğunluğu gibi, eğitsel kolları zorunlu kaldıkları için seçtiğinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir. İlgi ve isteklerine uyduğu için rehberlik ettiği eğitsel kolu seçtiğini belirten öğretmenlerin oranının %23,1 olması da bu görüşü destekler niteliktedir. Öğretmenlerin %19,7'si rehberlik ettiği eğitsel kolu, görev alanıyla ilgili olduğu için seçtiğini belirtmiştir. Bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, her beş öğretmenden yaklaşık dördünün, rehberlik ettiği eğitsel kolu ilgi ve istekleri dışında başka nedenlerden dolayı seçtiği anlaşılmaktadır.

Tablo 2
Öğretmenlerin Görev Aldığı Eğitsel Kolu Seçme Nedenleri

*	f	%
İlgi ve isteklerime uyduğu için	48	23,1
Daha önceki senelerde aynı kolu seçtiğim için	18	8,6
Alanımla ilgili olduğu için	41	19,7
Rahat olduğu için	-	-
Kollara rehberlik edecek öğretmenler, okul idaresi tarafından belirlendiği için	111	53,4
Diğer kollar dolduğu için	6	2,9

* Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Tablo 3'te öğretmen ve öğrencilerin görevli oldukları eğitsel kolların amaçlarını bilme durumlarının karşılaştırılmasından elde edilen bulgular verilmiştir.

Tablo 3'te görüldüğü gibi, öğretmen ve öğrencilerin görevli oldukları eğitsel kolların amaçlarını bilme durumları arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır ($\chi^2=307.034$, $Sd=2$, $p<.05$).

Tablo 3
Öğretmen ve Öğrencilerin Görevli Oldukları Eğitsel Kolların Amaçlarını Bilme Durumlarının Karşılaştırılması

	Statü	Hayır	Kısmen	Evet	Toplam
Öğretmen	f	-	40	168	208
	%	-	19,2	80,8	100,0
Öğrenci	f	261	133	64	458
	%	57,0	29,0	14,0	100,0
Toplam	f	261	173	232	666
	%	39,2	26,0	34,8	100,0

$\chi^2= 307.034$, $Sd=2$, $p<.05$

Öğretmenler arasında, görevli oldukları eğitsel kolun amaçlarını bilmeyen öğretmen bulunmamaktadır. Ancak öğrencilerin yarıdan fazlası (%57,0) görevli oldukları eğitsel kolun amaçlarını bilmemektedir. Öğretmenlerin %80,8'inin tamamen, %19,2'sinin ise kısmen de olsa eğitsel kolların amaçlarını bildiği ortaya çıkmıştır. Aslında bu durum, olması gereken olarak da düşünülebilir. Ancak yine de öğretmenlerin yaklaşık

beşte biri (%19,2), görevli olduğu eğitsel kolun amaçlarını kısmen bilmektedir. Öğrencilerin yalnızca %14,0'ü görevli olduğu eğitsel kolun amaçlarını bildiğini belirtmektedir. %29'u ise kısmen bildiğini ifade etmektedir. Öğretmenler arasında, rehberlik ettiği eğitsel kolun amaçlarını bilmeyen öğretmenin bulunmasına karşılık, öğrencilerin yarısından fazlasının görevli bulunduğu eğitsel kolun amaçlarını bilmemesi, öğretmenlerin eğitsel kolların amaçlarını öğrencilere yeterince iyi açıklamadıkları şeklinde ele alınabilir. Bu durum aynı zamanda eğitsel kol çalışmalarına öğretmenlerin de gereken önemi vermediklerinin bir kanıtı olarak kabul edilebilir.

Tablo 4'te, eğitsel kol çalışmalarının planlanıp yürütülmesinde öğrencilerin fikirlerinin alınma durumuna yönelik öğretmen ve öğrenci görüşlerinin karşılaştırılmasından elde edilen bulgular yer almaktadır.

Tablo 4'te görüldüğü gibi eğitsel kol çalışmalarının planlanıp yürütülmesinde öğrencilerin fikirlerinin alınma durumuna yönelik öğretmen ve öğrenci görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır ($x^2=226.033$, $Sd=2$, $p<.05$). Öğretmenlerin %60,1'i eğitsel kol çalışmalarının planlanıp yürütülmesinde öğrencilerin fikirlerinin alındığını, öğrencilerin %64,4'ü alınmadığını belirtmektedir. Elde edilen bulgu, öğretmenlerin olması gereken durumu yansıtmaya eğiliminde olduklarını göstermektedir. Ancak, var olan durumun bu şekilde belirmesi, öğrencilerin eğitsel kol çalışmalarına yönelik olumsuz tutumlarından da kaynaklanabilir. Bununla birlikte, öğrencilerin kendi fikirlerinin alınmadığını

belirtmesi, öğrenci merkezli olması gereken eğitsel kol çalışmalarının öğretmen merkezli etkinliklere yöneldiğinin bir kanıtı olarak da kabul edilebilir. Elde edilen bulguya dayalı olarak, eğitsel kol etkinliklerinin planlanıp yürütülmesinde öğretmenin baskın olduğu düşünülebilir.

Tablo 5'te, okul içinde ve dışında eğitsel kol etkinliklerinin yapıp yapılmadığına ilişkin öğretmen ve öğrencilerin görüşlerinin karşılaştırılmasından elde edilen bulgular sunulmuştur.

Tablo 5'te görüldüğü gibi, okul içinde ve dışında eğitsel kol etkinliklerinin yapıp yapılmadığına ilişkin öğretmen ve öğrencilerin görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır ($x^2=83.905$, $Sd=2$, $p<.05$). Öğretmenlerin %61,5'i okul içinde ve dışında eğitsel kol etkinliklerinin yapıldığını, öğrencilerin ise %43,4'ü yapılmadığını belirtmektedir. Bununla birlikte öğrencilerin %38,9'u da yapıldığı yönünde görüş bildirmişlerdir. Genel olarak öğretmen ve öğrencilerin görüşleri incelendiğinde ise araştırmaya katılanların yaklaşık yarısı (%45,9) okul içinde ve dışında eğitsel kol etkinliklerinin yapıldığını belirtmektedir. Bulgular eğitsel kol etkinliklerinin beklenen düzeyde gerçekleştirilmediğini ortaya koymaktadır. Bu durum etkinliklerin merkezindeki öğrenciler açısından değerlendirildiğinde ise öğrencilerin yaklaşık yarısının (%43,4) eğitsel kol etkinliklerine katılmadığı söylenebilir.

Tablo 6'da öğretmen ve öğrencilerin eğitsel kol çalışmalarına aktif katılma durumlarının karşılaştırılması yer almaktadır.

Tablo 4

Eğitsel Kol Çalışmalarının Planlanıp Yürütülmesinde Öğrencilerin Fikirlerinin Alınma Durumuna Yönelik Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerinin Karşılaştırılması

	Statü	Hayır	Kısmen	Evet	Toplam
Öğretmen	f	7	76	125	208
	%	3,4	36,5	60,1	100,0
Öğrenci	f	295	88	75	458
	%	64,4	19,2	16,4	100,0
Toplam	f	302	164	200	666
	%	45,3	24,6	30,0	100,0

$x^2=226.033$, $Sd=2$, $p<.05$

Tablo 5

Okul İçinde ve Dışında Eğitsel Kol Etkinliklerinin Yapılıp Yapılmadığına İlişkin Öğretmen ve Öğrencilerin Görüşlerinin Karşılaştırılması

	Statü	Hayır	Kısmen	Evet	Toplam
Öğretmen	f	16	64	128	208
	%	7,7	30,8	61,5	100,0
Öğrenci	f	199	81	178	458
	%	43,4	17,7	38,9	100,0
Toplam	f	215	145	306	666
	%	32,3	21,8	45,9	100,0

$x^2=83.905$, $Sd=2$, $p<.05$

Tablo 6
Öğretmen ve Öğrencilerin Eğitsel Kol Çalışmalarına Aktif Katılma Durumlarının Karşılaştırılması

Statü		Boş	Hayır	Kısmen	Evet	Toplam
Öğretmen	f	6	3	66	133	208
	%	2,9	1,4	31,7	63,9	100,0
Öğrenci	f	-	161	156	141	458
	%	-	35,2	34,1	30,8	100,0
Toplam	f	6	164	222	274	666
	%	0,9	24,6	33,3	41,1	100,0

$\chi^2=117.677$, Sd=3, $p<.05$

Tablo 6'da görüldüğü gibi, öğretmen ve öğrencilerin eğitsel kol çalışmalarına aktif katılma durumlarına ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır ($\chi^2=117.677$, Sd=3, $p<.05$).

Öğretmenlerin %63,9'u, öğrencilerin ise %30,8'i eğitsel kol çalışmalarına aktif olarak katılmaktadır. Öğrencilerin yaklaşık üçte biri (%35,2) eğitsel kol etkinliklerine aktif olarak katılmadığını belirtmektedir. Elde edilen bulgu, okul içinde ve dışında eğitsel kol çalışmalarının yapılıp yapılmadığı yönündeki öğretmen ve öğrenci görüşleri ile tutarlık göstermektedir. Sayısal verilere dayalı olarak eğitsel kol etkinliklerine öğretmenlerin aktif katıldıkları, ancak çalışmalarda öğrenciyi etkin kılmada yetersiz kaldıkları söylenebilir.

Araştırmada, eğitsel kol etkinliklerine öğretmen ve öğrencilerin neden kısmen katıldığı ya da hiç katılmadığı da araştırılmıştır. Öğretmen ve öğrencilerin belirttiği nedenler Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7'de görüldüğü gibi, eğitsel kol etkinliklerine kısmen katılma ya da katılmama nedeni olarak öğretmenler, ilk sırada, aktif çalışmalar için uygun ortamın bulunmamasını (%52,17), öğrenciler ise, eğitsel kol çalışmalarına karşı isteksizliği (%31,23) ileri sürmektedir. Sırasıyla, eğitsel kol çalışmalarına karşı isteksizlik (%43,48) ve öğrenciler arası iletişim yetersizliği (%23,19) öğretmenlerin eğitsel kol çalışmalarına kısmen katılma ya da katılmama nedeni olarak ileri sürdükleri diğer iki önemli nedendir.

Tablo 7
Eğitsel Kol Etkinliklerine Kısmen Katılma veya Hiç Katılmama Nedenlerine İlişkin Öğretmen ve Öğrencilerin Görüşleri

*		Öğretmen	Öğrenci	Toplam
Görev aldığım kolun ilgi ve ihtiyaçlarına uygun olmaması.	f	11	28	39
Öğrenciler arası iletişim yetersizliği.	%	15,94	8,83	10,10
Kol çalışmalarına karşı isteksizlik.	f	16	92	108
Aktif çalışmalar için uygun ortamın olmaması.	%	23,19	29,02	27,98
Öğretmen-öğrenci arası iletişim yetersizliği.	f	30	99	129
Velilerin çalışmalarına izin vermemesi.	%	43,48	31,23	33,42
Okul idaresinin eğitsel kollarla ilgili etkinliklere izin vermemesi.	f	36	92	128
	%	52,17	29,02	33,16
	f	6	63	69
	%	8,70	19,87	17,87
	f	6	13	19
	%	8,70	4,10	4,92
	f	3	11	14
	%	4,35	3,47	3,63

*Birden çok seçenek işaretlenmiştir.

Öğrencilerin eğitsel kol çalışmalarına kısmen katılma ya da katılmama nedenlerinden diğer önemli iki etken ise sırasıyla, aktif çalışmalar için uygun ortamın olmaması ve öğrenciler arası iletişim yetersizliğidir (%29,02). Genel olarak öğretmen ve öğrencilerin ilk sırada eğitsel kol çalışmalarına karşı isteksizliği (%33,42) önemli bir neden olarak belirttikleri ortaya çıkmıştır.

Tablo 8'de, eğitsel kol çalışmalarının amacına ulaşma durumlarının öğretmen ve öğrencilerin görüşlerine göre karşılaştırılması yer almaktadır.

Tablo 8'de görüldüğü gibi, eğitsel kol çalışmalarının amacına ulaşma durumlarına ilişkin öğretmen ve öğrencilerin görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır ($\chi^2=54.720$, Sd=3, $p<.05$).

Tablo 8

Eğitsel Kol Çalışmalarının Amacına Ulaşma Durumlarının Öğretmen ve Öğrencilerin Görüşlerine Göre Karşılaştırılması

Statü		Boş	Hayır	Kısmen	Evet	Toplam
Öğretmen	f	-	27	143	38	208
	%	-	13,0	68,8	18,3	100,0
Öğrenci	f	3	144	176	135	458
	%	0,7	31,4	38,4	29,5	100,0
Toplam	f	3	171	319	173	666
	%	0,5	25,7	47,9	26,0	100,0

$\chi^2=54.720$, Sd=3, p<.05

Öğretmenlerin %18,3'ü, öğrencilerin ise %29,5'i eğitsel kol çalışmalarının amacına ulaştığını belirtirken, öğretmenlerin %13'ü, öğrencilerin ise %31,4'ü eğitsel kol etkinliklerinin amacına ulaşmadığı konusunda görüş belirtmişlerdir. Genel olarak öğretmen ve öğrencilerin yaklaşık dörtte birinin (%25,7) eğitsel kol etkinliklerinin amaçlarına ulaşmadığını, yaklaşık yarısının da (%47,9) kısmen ulaştığını belirttikleri gözlenmiştir. Elde edilen bulgular, eğitsel kol etkinliklerinin, bireylere kazandırılması beklenen davranışları, beklenen düzeyde gerçekleştirmediğini ortaya koyabilir. Diğer bir anlatımla öğrenci ve öğretmenlerin konu ile ilgili algıları, bu durumun bir göstergesi olarak ele alınabilir.

Öğretmen ve öğrencilerin eğitsel kol etkinliklerinin amaçlarına neden kısmen ulaştığına ya da ulaşmadığına yönelik görüşleri ise Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9'da, eğitsel kol etkinliklerinin amaçlarına ulaşmamasının nedeni olarak, öğrencilerin isteksiz olmasını, öğretmenlerin %63,53, öğrencilerin de %55,94 oranı ile ilk sırada belirledikleri görülmektedir. Eğitsel kol etkinliklerine ayrılan sürenin az olmasını öğretmen ve öğrencilerin ikinci sırada (%47,75) önemli bir neden olarak belirledikleri ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin, eğitsel kol etkinliklerinin amaçlarına ulaşmamasının etkenlerinden bir diğeri olan eğitsel kol çalışmalarına ayrılan sürenin son saatlere denk gelmesini %35 oranı ile üçüncü sırada değerlendirdikleri; öğretmenlerin ise, öğrencilerin istedikleri eğitsel kolları seçememelerini %31,76 ile üçüncü sırada ele

Tablo 9

Öğretmen ve Öğrencilerin Eğitsel Kol Etkinliklerinin Amacına Kısmen Ulaşma ve Ulaşmama Nedenlerine İlişkin Görüşleri

*		Öğretmen	Öğrenci	Toplam
Eğitsel kol sayısının az olması.	f	-	37	37
	%	-	11,56	7,55
Eğitsel kol çalışmalarına ayrılan sürenin az olması.	f	90	144	234
	%	52,94	45,00	47,75
Öğrencilerin isteksiz olması.	f	108	179	287
	%	63,53	55,94	58,57
Öğretmenlerin isteksiz olması.	f	30	66	96
	%	17,65	20,62	19,59
Eğitsel kol çalışmalarına ayrılan sürenin son saatlere denk gelmesi.	f	33	112	145
	%	19,41	35,00	29,59
Okul dışında yapılacak etkinliklere ailelerin izin vermemesi.	f	6	24	30
	%	3,53	7,50	6,12
Eğitsel kol çalışmaları için gerekli olan araç-gerecin yeterli olmaması.	f	48	85	133
	%	28,23	26,56	27,14
Eğitsel kolların amaçlarının bilinmemesi.	f	18	74	92
	%	10,59	23,12	18,77
Eğitsel kolların görevlerinin bilinmemesi.	f	18	54	72
	%	10,59	16,87	14,69
Öğrencilerin istedikleri eğitsel kolları seçememeleri.	f	54	74	128
	%	31,76	23,12	26,12
Öğretmenlerin istedikleri eğitsel kolları seçememeleri.	f	39	10	49
	%	22,94	3,12	10,00

* Birden çok seçenek işaretlenmiştir.

aldıkları anlaşılmaktadır. Genel olarak öğretmen ve öğrencilerin, eğitsel kol etkinliklerinin amaçlarına ulaşmamasında ya da kısmen ulaşmasında öğrencilerin isteksiz olmasını (%58,57) ilk neden olarak belirledikleri ortaya çıkmıştır.

Tablo 10'da, öğretmen ve öğrencilerin eğitsel kol etkinliklerini etkin hale getirmek için getirdikleri öneriler verilmiştir.

Tablo 10'da görüldüğü gibi, öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına uygun kollara yöneltilmesini öğretmenler %87,50 oranında, öğrenciler ise %65,94 oranında ilk sırada önermişlerdir.

Tablo 10
Öğretmen ve Öğrencilerin Eğitsel Kol Etkinliklerini Etkin Hale Getirmek İçin Getirdikleri Öneriler

*		Öğretmen	Öğrenci	Toplam
Öğrenciler ilgi ve ihtiyaçlarına uygun kollara yöneltilmeli.	f	182	302	484
	%	87,50	65,94	72,67
Etkin bir okul-aile işbirliğine gidilmeli.	f	87	79	166
	%	41,83	17,25	24,92
Eğitsel kollara ayrılan süre arttırılmalı.	f	126	212	338
	%	60,58	46,29	50,75
Eğitsel kollarn sayısı arttırılmalı.	f	2	75	77
	%	0,96	16,37	11,56
Araç ve gereçler yeterli hale getirilmeli.	f	95	197	292
	%	45,67	43,01	43,84
Eğitsel kollarn amaç ve görevleri öğrencilere açıklanmalı.	f	62	168	230
	%	29,81	36,68	34,53
Öğretmen ve öğrenci ilişkileri geliştirilmeli.	f	74	224	298
	%	35,58	48,91	44,74

* Birden çok seçenek işaretlenmiştir.

Eğitsel kol etkinliklerinin etkin hale getirilmesi için eğitsel kollara ayrılan sürenin arttırılmasını öğretmenler %60,58 oranında ikinci sırada önerirken, öğrenciler %46,29 oranında üçüncü sırada; araç ve gereçlerin yeterli hale getirilmesini öğretmenler %45,67 oranında üçüncü sırada, öğrenciler %43,01 oranında dördüncü sırada; etkin bir okul-aile işbirliğine gidilmesini öğretmenler %41,83 oranında dördüncü sırada, öğrenciler %17,25 oranında yedinci sırada; öğretmen ve öğrenci ilişkilerinin geliştirilmesini öğretmenler %35,58 oranında beşinci sırada öğrenciler, %48,91 oranında ikinci sırada; eğitsel kollarn amaç ve görevlerinin öğrencilere açıklanmasını öğretmenler %29,81 oranında altıncı sırada, öğrenciler %36,68 oranında beşinci sırada; eğitsel kollarn sayısının arttırılmasını öğretmenler

%0,96 oranında yedinci ve son sırada, öğrenciler ise %16,37 oranında altıncı sırada önerdikleri belirlenmiştir. Eğitsel kol etkinliklerinin etkin hale getirilmesinde öğrencilerin uygun kollara yöneltilmesinin (%72,67) öğretmen ve öğrencilerce en çok kabul gören öneri olduğu ortaya çıkarken, eğitsel kollarn sayısının arttırılması (%11,56) en az kabul gören öneridir.

Sonuç ve Öneriler

Elde edilen bulgulara dayalı olarak ortaya çıkan sonuçlar aşağıda özetlenmiştir:

- Öğrenci ve öğretmenlerin çoğunluğu katıldığı eğitsel kolları ilgi ve istekleri dışında başka nedenlerden dolayı seçmektedir.
- Öğrencilerin yarısından fazlası görevli oldukları eğitsel kolun amaçlarını bilmemektedir.
- Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğuna göre okul içinde ve dışında eğitsel kol etkinlikleri yapılmakta, ancak öğrencilerin büyük bir çoğunluğuna göre ise yapılmamaktadır.
- Öğrencilerin yaklaşık üçte biri eğitsel kol etkinliklerine aktif katılmakta, ancak öğretmenler çalışmalarda öğrenciyi etkin kılmada yetersiz kalmaktadır.
- Eğitsel kol etkinliklerine kısmen katılma ya da katılmama nedeni olarak öğretmenler ilk sırada aktif çalışmalar için uygun ortamın bulunmamasını, öğrencilerin ise eğitsel kol çalışmalarına karşı isteksizliği belirledikleri ortaya çıkmıştır.
- Öğretmen ve öğrencilerin yaklaşık dörtte birine göre eğitsel kol etkinlikleri amaçlarına ulaşmakta, yaklaşık yarısına göre de kısmen ulaşmaktadır. Genel olarak öğretmen ve öğrencilerin, öğrencilerin isteksiz olmasını eğitsel kol etkinliklerinin amaçlarına ulaşmamasında ya da kısmen ulaşmasında ilk neden olarak belirledikleri ortaya çıkmıştır.
- Öğretmenler ve öğrenciler eğitsel kol etkinliklerinin etkin bir şekilde yürütülmesi için öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına uygun kollara yöneltilmesini ilk sırada önermişlerdir.

Eğitsel kol etkinliklerinin daha etkin hale getirilmesi için araştırmanın sınırlığı çerçevesinde sunulan öneriler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Eğitsel kol etkinlikleri sadece serbest zaman etkinlikleri olarak algılanmamalıdır.
- Eğitsel kol seçiminde öncelikli olarak öğretmen ve öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları dikkate alınmalıdır.
- Eğitsel kolların seçiminden önce öğretmen ve öğrencilere etkili bilgilendirme çalışmaları yapılmalıdır. Bilgilendirme çalışmaları seminer ve konferanslarla gerçekleştirilebileceği gibi öğretmen ve öğrencilerin katılımı ile çalışma gruplarıncada yapılabilir. Eğitsel kollara yöneltilme, etkin bilgilendirme çalışmalarından sonra rehberlik biriminin yardımıyla gerçekleştirilmelidir.
- Eğitsel kol etkinliklerinde öğrencilere özgür bir ortamda yaratıcılıklarını ve ortaya koydukları ürünlerini etkili bir biçimde yansıtabilecekleri düzenlemelere gidilmelidir.
- Eğitsel kol etkinliklerinde öğretmenin değil, öğrencilerin çalışmaları yönlendirmesi sağlanmalıdır. Bunun için öğrenci fikirlerine gereken önem verilmelidir.
- Eğitsel kol etkinlikleri okul içinde olduğu kadar okul dışında da etkin bir şekilde sürdürülmelidir. Bununla paralel olarak her bir öğrencinin performansı ölçüsünde etkinliklere katılımı sağlanmalıdır.
- Eğitsel kol etkinliklerine katılımın artırılması için öğrenciler, öğretmenler, okul idaresi ve çevre arasında iletişim kanalları sürekli açık tutulmalıdır.

Kaynakça

- Ayers, W. & William, S. H. (1989). The normative and the possible: Values in the curriculum. *The Educational Forum*, 53.
- Binbaşıoğlu, C. (1986). Ders dışı etkinliklerinin niteliği, önemi ve değeri. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 108.
- Cromer, J. L. (1997). *The state of our nation's youth*. (ERIC Document Reproduction Service No. ED 413 046).
- Demirtaş, A. (1988). Okullarda ders dışı eğitici çalışmaların vatandaşlık ve demokrasi eğitimindeki rolü. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 134.
- Doğan, H. (1984). *Türk ortaöğretim sisteminin değerlendirilmesi*. İstanbul: MEB Basımevi.
- Gökçe, B. (1984). *Ortaöğretim gençliğinin beklenti ve sorunları*. Ankara: MEB.
- Gündüz-Erbay, H. (1997). *Eğitici kol çalışmalarının etkiliği ile ilgili öğretmen ve yönetici görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Jackson, M. & Grant, D. (1995). *Career programs for today's youth*. (ERIC Document Reproduction Service No. ED 379 581).
- Karaköy, U. F. (1995). *İlköğretim okullarında eğitsel kol çalışmaları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kıncal, R. (1993a). Okul ve Eğitim. *Eğitim Dergisi*, 4, 10-15.
- Kıncal, R. (1993b). Aile ve Eğitim. *Eğitim Dergisi*, 5, 63-69.
- MEB (1983). İlkokul, ortaokul ve dengi okulların eğitici çalışmalar yönetmeliği. *MEB Tebliğler Dergisi*, 2140.
- Miller, B. M. et al. (1996) *I wish kids didn't watch so much TV: Out-of-school time in three low income communities*. School-age child care project. (ERIC Document Reproduction Service No. ED 405 961).
- Murphy, C. (1996). *The professional development school: Linking the university and the public school*. Action Research Project. (ERIC Document Reproduction Service No. ED 400 226).
- Oydak, A. (1986). *Eğitim sistemimizin sorunları ve çocuklarımız*. Ankara: Beyda Basımevi.
- Sözer, E. (1996). Türk eğitim sisteminde değişme ve yenileşme. *Eğitim ve Bilim*, 20 (101), 18.
- Strand, B. et al. (1997). The fitness education pyramid-integrating the concepts with the technology. *Journal of Physical Education, Recreation and Dance*, 68 (6), 19-27.
- Tezcan, M. (1982). *Sosyolojik açıdan boş zamanların değerlendirilmesi*. Ankara: A.Ü.E.B.F. Yayını.
- Treseen, N. (1996). *Does an urban 4-h program make differences in the lives of children?*, Paper Presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association, New York, NY, April, 8-10 1996. (ERIC Document Reproduction Service No. ED 405 408).
- Varış, F. (1982). *Eğitimde program geliştirme: Teori ve teknikler*. Ankara: A.Ü.E.B.F. Yayını.
- Walker, D. M. (1995). *Connecting right and left brain: Increasing academic performance of African-American students through the arts*. (ERIC Document Reproduction Service No. ED 390 857).
- Yıldız, M. (1986). Eğitici kol çalışmaları ve sosyal gelişim. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 109.

Geliş	8 Kasım 2001
İnceleme	14 Kasım 2001
Kabul	20 Mart 2002